

A VERS JÖVENDŐJE

ÍRTA BABITS MIHÁLY

1.

Régen olvastam valamit akkora érdeklődéssel, mint mostanában egy páríves angol könyvecskét.* Abból az izgatóan korszerű essay-sorozatból való ez, amelyben többek közt a Bertrand Russel híres *Icarusa* megjelent, a »Tudomány jövőjéről«, és a filozóf Schiller *Tantalususa*, az »Ember jövőjéről«. A legjobb mai szemek kutatják itt a Jövendő fátyolos arcát, az emberi kultúra egész területén végig, egész a Divat jövőjéig, sőt magának a jövendőmondásnak jövőjéig.

A Költészet jövője nemkevesébbé fátyolos, mint akármi másé. A Vers, a Poézis igazi teste és vehikuluma, napjainkban fölbomlási tüneteket mutat. A kis britt elmélkedés a mithikus Thamyris árnyékát idézi, akit Apollo azért sujtott vaksággal s zavarral, mert földi hangjait versenynek eresztette a szent Muzsák égi kórusában. Ez talán a mai poézis tragikumája is, mely az Élet és Próza nagyönis földi hangjaival mert beleegyedni a szent Tradíciókból táplálkozó magas ének koncertjébe. Az eredmény: az a vakság és zavar, amit a mai európai Költészet látszik örökölni az utánunk jövő generációknak. Talán minden költő küzd ma a Verssel vagy a Vers ellen; minden mai költőben küzd a Vers: — kétes kimenetelű, mithikus küzdelem!

A régi mithosban a földi hangok győztek: Thamyris gyermekei örökölték apjuk merész és versengő énekeskedvét, és nem örökölték a vakságát... Így lesz-e vajjon most is, s az új Élet darabos prózája szárnyra kap-e majd, s fölé-e valaha a Muzsák régi egének magaságaiba? Vagy a Vers e lassú fölbomlása a Költészet haldoklását jelenti már? Talán a Poézis, mint egy színes és pántlikás gyermekruha, nem illik már a mi fölcseperedett és megjózanodott szellemünkre; s jön már az idő, hogy a Vers is, mint a régi mithológiák, az emberiség gyermekkorának egy szép és nostalgikus emléke lesz...

Noha tán még a mithológia sem halt meg egészen. Legalább erre vall az, hogy ime most is platónikus módon mithost idézünk, s szó sincs róla, hogy az emberi szellem problémáinak absztrakt szemléletével megelégednénk.

* R. C. Trevelyan: Thamyris, or is there a future for poetry? London, Kegan Paul.

Különös véletlenből ugyanezt a mithost idéztem én, immár majd húsz éve, egy régi versemben, aminek a címe is *Thamyris*, s amiben magam szoltam a regebeli dalnok ajakával. Aki húsz éve hordozza magában Thamyrist, annak nem lehet közömbös ez a kis könyv: noha szerzője kísérletet nem tesz a probléma megoldására; csak körülutazza azt, praktikus angol utazóként, aki nem éri be általános hangulatok lejegyzésével, hanem részletekbe megy, és szinte technikai tanulságokat keres. A bámulatós angol verskultúra gazdagon szolgál ilyenekkel; én itt most csak pár töredékes gondolatot akarok lejegyezni, inkább memento és notesz-jegyzet gyanánt, amikre jó gondolni a magyar íróknak is.

1. Azoknak, akik a magyar irodalom teljes és turáni autonómiájáról ábrándoznak, meggondolni valót adhatna maga az a tény, hogy a magyar vers problémái és betegségei ennyire párhuzamosak az angoléival. Az európai irodalom egy és oszthatatlan: etapjai, úgy mint válságai, mindenütt ugyanazok. Csak épp hogy a Vers válsága s problémái az angol lélekben mélyebb visszhangot költenek, mint máshol: lévén az angol léleknek a Vers nagyobb, mélyebb és máig is elevenebb élménye, mint bármely más nemzet lelkének Európában.

2. Az a folyamat, amelyben a Versírás megszűnt nagy, eleven, szociális művészet lenni, s mindjobban elvesztette régi fontosságát az emberiség lelki életében, azonos avval a folyamattal, amelyben a Vers mindjobban különvált a zenétől: azaz a valódi Énekből, az énekelt versből lassankint skandált vers, recitált vers, s végre már csak könyvből olvasott vers lett, a hangos versből néma. Ennek a fejlődésnek pedig utolsó állomása a modern *szabad vers*, mely a Zenével már az utolsó kapcsolatot is felmondja. Így észleljük itt azt a különös tünetet, hogy a Költészet, mennél jobban leszáll szárnyaló magasságaiból, mennél inkább akar az Élet, a Nép, a Próza nyelven szólni, annál távolabb jut attól, amit szociális és eleven művészetnek nevezhetünk; annál inkább egy kis céhnek hatástalan játéka lesz.

3. Fölszabadulni a *metrum* kényszere alól, nem jelent okvetlen gazdagodást. Ellenkezőleg: gazdagságot ad maga a kényszer, éppen azért, hogy a szabadság hangsúlyozását megengedi. A kényszerek közt minden kis szabadság kihangsúlyozódik. Ahol kényszer van, ott lázadni lehet; s éppen a vers apró lázadásai, az ú. n. *hibák* azok, amik a verset kifejezővé és széppé teszik. Hiszen a jó vers nem a hibátlan, hanem az, ahol a hibák is a költő céljait szolgálják. A *metrum* ott jut

igazi szerephez, ahol nem tartják be : mert kényszerít bizonyos szótagokat nyújtva, másokat szaporán, ismét másokat különös hangsúllyal, vagy különös könnyedséggel ejteni, s ekként a halott betűnek is még mindig az élőszo melegét és elevenségét tudja kölcsönözni : amit a szabadvers aztán végkép elveszt.

4. Tiszta babona hát, hogy a forma kötetlen vagy tradícióatlan volta elevenséget involvál. Az angol író nagy éleslátással leplezi le az ilyen modern babonáit az irodalomnak, amik között első helyen áll az *eredetiség babonája*. Régi nagy költők ezt a babonát nem ismerték. Nem oly ritka eset, amire az angol könyvecske több példát hoz : hogy a legszébb verseket elődjeik metrikai invencióinak modelljeire formálták. A költők szinte egymás vállaira álltak, egymás invencióit folytatták és kiegészítették, mint különös kertészek, hogy egyre gazdagabb s újszínűbb virágok szülessenek. Míg a mai költő először is *tabula rasát* iparkodik csinálni, s mindent mindig elülről kezdeni, amiből végre is csak szimplex, szegényes s egymáshoz többé-kevésbé mégis hasonló dolgok jöhetnek ki : sohase gazdag, de nem is »kollektív« művészet.

5. Másik közkeletű babonája mai költészetünknek a retorikától való irtózás. Aki azt hiszi, hogy a meleg és eleven szó a mindennapi beszéddel jelent egyet, aki elvileg lemond a dikció emelkedettségéről, az a költészet szárnyait nyírja meg. Mit ér a madár, ha a földön marad ? Arra a csiga is jó. Bizonyos, hogy a retorika iránti ellenszenv a hamis és elcsépelet retorika elleni jogos reakcióból született meg : s ez igazat látszik adni az eredetiség babonájának. Dehát más a sas és más a papírsárkány. Sasnak nem hányjuk szemére, ha úgy röpül,

mint más sasok. De a rossz vers igazi papírmadár ;
akár köti földhöz a Próza zsinegje, akár nem.

Minden szél játéka az, s mennél magasabbra száll, annál jobban zörög.

